

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม
Social Fund Office

● แผนชุมชนพึ่งตนเอง

บ้านหนองกลางดง

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ชุดบทเรียนจากชุมชน ลำดับที่

๓

สารบัญ

- กระบวนการทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ๒๓
- แผนชุมชนบ้านหนองกลางดง ๓๑
  ๑. แผนชุมชนพึ่งตนเอง คืออะไร ทำไมต้องทำ
  ๒. ก่อนมีแผน ชาวบ้านคิดอย่างไร
  ๓. กระบวนการทำแผนชุมชน
  ๔. ทำแผนอย่างไรให้เป็นจริง
- ผลพลอยได้จากการทำแผน ๑๑๑
  ๑. โครงสร้างสภาผู้นำชุมชน
  ๒. โครงสร้างกองทุนชุมชน
  ๓. โครงสร้างระบบข้อมูลชุมชน
- ความสอดคล้องกับแนวคิดกองทุนหมู่บ้าน ๑๑๔
- ข้อเสนอสำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมือง ๑๑๖
- ภาคผนวก ๑๑๗
  - แผนชุมชนพึ่งตนเอง บ้านหนองกลางดง
  - แบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้าน

กระบวนการทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่โชคชัย ลี้มประดิษฐ์ บ้านหนองกลางดง พบว่า การเปิดเวทีเพื่อระดมความคิดเห็นของชาวบ้านไม่ประสบความสำเร็จ เพราะชาวบ้านยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็น จากสมาชิก ๑,๐๑๑ คน จะมีคนที่ยอมบอกข้อมูลของตัวเองไม่เกิน ๑๐ คน

“แบบสอบถาม” จึงถูกคิดขึ้นและนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสำรวจข้อมูลเรื่องต่างๆ ที่บ้านหนองกลางดงอยากรู้ การได้รู้ข้อมูลเรื่องต่างๆ เหล่านี้ทำให้รู้ว่าปัญหาของตัวเองอยู่ที่ไหน อะไรคือสาเหตุ ตลอดจนเห็นหนทางที่จะแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำอีก

ขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การเก็บข้อมูล เรื่อยไปจนถึงการช่วยกันกำหนดว่าชุมชนของเราจะต้องทำอะไรก่อนหลัง และทำด้วยตัวเอง หรือจะต้องร่วมมือกับคนอื่นนอกชุมชนนั้น คือกระบวนการกำหนดอนาคตของพี่น้องชาวหนองกลางดง หรือเรียกว่า กระบวนการจัดทำ “แผนชุมชนพึ่งตนเอง” นั้นเอง ซึ่งประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนสำคัญคือ

๑. ร่วมกันคิดแบบสอบถาม

แกนนำของคุ้มไม่น้อยกว่า ๑๐ คน มานั่งคุยและช่วยกันคิดแบบสอบถามว่าเราอยากรู้อะไรเกี่ยวกับชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่คำถามที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล และค้นหาคำตอบโดยประสานงานกับพี่เลี้ยงจากภายนอกชุมชนมาช่วยร่างแบบสอบถาม

“...พวกเรากันเองบางครั้งก็โกหกตัวเอง โทกทคนบันทึก เพราะชาวบ้านถูกเก็บข้อมูลน้อยมาก เขาเองไม่เคยรู้ว่าข้อมูลที่ถูกเก็บเอาไปทำอะไร...เพราะฉะนั้นเราต้องสร้างความเข้าใจให้ได้ว่า เมื่อเราเก็บข้อมูลแล้ว เราจะเอาข้อมูลมาเป็นกระจกส่องตัวเอง...”

๒. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

“...กรณีหนองกลางดง เราใช้คนของเรา คุ้มละ ๒ คน (คุ้มละประมาณ ๒๐ - ๓๐ หลังคาเรือน) และได้บันทึกอาสาสมัครช่วยจดบันทึก เพราะไม่อย่างนั้น ๒ คนนี้ บางทีก็เป็นเพื่อนกัน เป็นญาติกัน ก็อาจถือโอกาสให้ข้อมูลแทน แต่หากให้คนข้างนอกเข้าไปเก็บโดยไม่มีคนในพื้นที่เลย ก็อาจเกิดปัญหาชาวบ้านเกร็ง ไม่เข้าใจคำถาม หรือให้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง...”

๓. รวบรวม สังเคราะห์

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ขั้นตอนนี้ ผู้ใหญ่โชคชัย แนะนำให้มีพี่เลี้ยงจากภายนอกมาช่วยทำความเข้าใจเรื่องตัวเลข ทำ “แผนที่ข้อมูล” หรือ “แผนที่ความคิด” หรือช่วยทำบันทึกเพื่อจัดระบบข้อมูลให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

๔. วิเคราะห์ และรับรู้ข้อมูลร่วมกัน

ระดมชาวบ้านทั้งชุมชนอย่างน้อยบ้านละ ๑ คน นำข้อมูลออกมาตีแผ่ ร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์หาจุดอ่อนจุดแข็งของชุมชน “...ในขั้นตอนนี้เราจะเห็นทุกอย่าง ขึ้นอยู่กับว่า เราจะนำข้อมูลไปใช้อะไร เพื่อแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางของชุมชนต่อไป...”

๒๒ แผนชุมชนบ้านหนองกลางดง

๑. แผนชุมชนพึ่งตนเอง คืออะไร ทำไมต้องทำ

ที่ผ่านมาขนาดตของชุมชน ชะตาชีวิตของชาวบ้าน ถูกกำหนดจากคนภายนอกมาโดยตลอด ทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การถูกส่งเสริมให้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ดินเสีย จึงต้องพึ่งปุ๋ยเคมีที่ชาวบ้านผลิตเองไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับราคาซื้อที่ต่ำกว่าทุนที่ลงไป ชาวนาชาวไร่จึงเปรียบเป็นแค่แรงงานบนไร่นาของตัวเอง

เมื่อทุนนิยมเข้ามาสู่หมู่บ้านเต็มที ก็ยิ่งทำให้ทุกฝ่ายละลายสิ่งที่เรียกว่า “ทุนทางสังคม” ที่เคยร้อยรัดคนในชุมชนเอาไว้ได้ ในที่สุดชุมชนหรือหมู่บ้านก็อ่อนแอลงตามลำดับ

แผนชุมชน คือ แผนของชุมชนหรือหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนดว่า ชีวิตในวันนี้และวันข้างหน้าของพวกเขาและของลูกหลานจะเดินไปอย่างไร รวมถึงการแก้ปัญหา

ที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันด้วย โดยการกำหนดร่วมกันออกมาเป็นแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวชาวบ้านเอง อาจจะพึ่งพาภายนอกชุมชนเท่าที่จำเป็น

ซึ่งที่ผ่านมาจะมีก็แต่แผนงานที่ผู้นำคิดให้และทำให้เท่านั้น ชาวบ้านไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ จึงไม่ได้ให้ความร่วมมือ และส่วนใหญ่ผู้นำจะไม่ได้ถามความคิดเห็น ความต้องการของชาวบ้าน ทำให้การแก้ปัญหาไม่ตรงจุดและไม่ได้ได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่เท่าที่ควร

ทำไมต้องทำแผนชุมชน

เมื่อชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ในภาวะที่เป็นแรงงานในที่ดินของตัวเอง และไม่สามารถรอยการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ ที่นักการเมืองและหน่วยราชการทำให้อีกต่อไปได้แล้ว หนทางเดียวที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ คือการพึ่งตัวเอง และแผนชุมชนจะเป็นแผนที่ชาวบ้านคิดและทำ ตามกำลังความสามารถ จึงยึดหลักการพึ่งตัวเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก เพื่อเป้าหมายที่สำคัญ ๒ - ๓ เรื่องคือ

- ทำให้ตัวเองและครอบครัวพอมีพอกิน ไม่เป็นหนี้
- เพื่อให้ลูกหลานอยู่ทำกินได้ต่อไปในชุมชน ไม่ต้องไปเร่ขายแรงงาน
- เพื่อวิถีชีวิตที่มีคุณค่า มีความภูมิใจ และมีศักดิ์ศรีของความเป็นคน

ชุมชนมีสิทธิทำแผนเองได้หรือไม่

รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่ประชาชนเป็นผู้ร่างขึ้นมา นั้น ได้ให้อำนาจและสิทธิชุมชนไว้มากพอสมควร ที่จะจัดการและพัฒนา

ท้องถิ่นได้เอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปกครองท้องถิ่น การดูแลรักษาพื้นที่พหุทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการศึกษา โดยรัฐจะต้องให้อำนาจและงบประมาณมาพร้อมกันด้วย

นอกจากนี้ ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น ได้กำหนดให้มีการทำแผนโดยรับฟังความเห็นและให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดเนื้อหาสาระด้วย ซึ่งเปลี่ยนจากการทำแผนแบบที่เจ้านายสั่ง มาเป็นชาวบ้านมีส่วนร่วมกำหนดด้วย

ดังนั้นการทำแผนชุมชนพึ่งตัวเองของชุมชนหรือหมู่บ้าน จึงเป็นสิ่งที่ทำได้ เพราะเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และก็ยังเป็นสิ่งที่ควรทำ เพื่อให้ การกระจายอำนาจมาสู่ท้องถิ่นเกิดขึ้นได้จริง เพราะชุมชนได้เตรียมแผนชุมชนที่ช่วยกันคิดรองรับไว้แล้ว

๒. ก่อนมีแผน ชาวบ้านคิดอย่างไร

ใช้ความรู้สึกแก้ปัญหา

ก่อนที่ชุมชนจะได้เรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนแบบใหม่ ซึ่งมีการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร มีการจัดข้อมูลที่เป็นระบบระเบียบเพื่อให้ง่ายต่อการคิด วิเคราะห์ และการเห็นภาพรวมในด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่เหมือน ๆ กันนั้น

ภายในชุมชนก็มีกระบวนการของเขาอยู่เดิมเหมือนกัน เพียงแต่ไม่ได้ถูกเรียกว่าเป็นการทำแผน และขั้นตอนเกือบทุกขั้นตอนเป็นไปตามธรรมชาติ อาจไม่มีการจดบันทึก ไม่มีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แต่การเก็บข้อมูลของชาวบ้านเป็นการสื่อสารแบบ ๒ ทาง ผ่านการพูดคุยตั้งแต่เรื่องในครอบครัว อาชีพ ดินฟ้าอากาศ การเมือง อย่างเป็นธรรมชาติ เป็นการพูดคุยตามสถานที่และ-การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างศาลาวัด ริมทาง ตลาด วงล้อม้า งานบุญ การแข่งกีฬา

วงกาแพ ข้อมูลที่แลกเปลี่ยนกันนั้นจะถูกเก็บสะสมอยู่ที่แต่ละบุคคล มากน้อยไม่เท่ากัน

เมื่อถึงเวลาที่ต้องวิเคราะห์สังเคราะห์ ข้อมูลที่อยู่ในหัว ข้อมูลจะถูกกลั่นออกมาเป็นความรู้สึก ไม่มีข้อมูลที่เป็นตัวเลข คนที่เคยรับรู้มาเหมือนกันก็เข้าใจ แต่คนที่รับรู้มาน้อยก็ยังไม่รู้สึกมากนัก เพราะความรู้สึกเป็นเรื่องที่ต้องสัมผัสเองจึงจะเข้าใจได้อย่างแท้จริง ซึ่งที่บ้านหนองกลางดงก็เคยใช้ความรู้สึกแบบนี้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

ของหมู่บ้านมาบ้างแล้ว เช่น ปัญหาการพนัน การลักขโมย หรือปัญหายาเสพติด จนได้ผลสำเร็จ แต่ต่อมาได้มีเทคนิคการทำแผนแบบใหม่มาช่วยให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในระบบเดิมข้อมูลในหมู่บ้านจะถูกนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนผ่านเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ในทุกอาทิตย์แรกของเดือน

ตอนแรก ๆ ก็เป็นการพูดคุยกันในหมู่บ้านผู้นำ ๑๐ กว่าคน แล้วยกขยายออกไปมีคนเข้าร่วมมากขึ้น จนปัจจุบันได้เกิดเวทีใหม่อีก ๑ เวที เป็นเวทีสำหรับผู้นำของแต่ละกลุ่มใน

หมู่บ้านเข้ามานั่งเป็นองค์ประชุมที่เรียกว่า **“สภาผู้นำชุมชน”**

อย่างไรก็ตามกระบวนการแบบเดิมก็มีข้อจำกัด คือ

๑. ไม่ค่อยได้รับความเชื่อถือจากคนนอก พูดที่ไรก็เป็นเรื่องของความรู้สึกทุกที พูดไม่เหมือนกัน ไม่มีน้ำหนัก ไม่มีตัวเลข ไม่มีกระดาษที่จัดบันทึกอย่างเป็นระบบระเบียบ

๒. เนื่องจากทุกคนสะสมข้อมูลและประสบการณ์ไว้มิเท่ากัน บางครั้งจึงยากที่จะทำให้ทุกคนในชุมชนเห็นปัญหา ที่ตัวเองไม่เคยได้ไปสัมผัสให้เป็นภาพเดียวกัน

๓. การพูดคุยแบบเดิมค่อนข้างจำกัดผู้เข้าร่วม และผู้แสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะคนด้อยโอกาส

การมีเครื่องมือที่สามารถจะเชื่อมต่อข้อมูลที่แต่ละคนมีให้เป็นภาพเดียวกัน สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ก็จะเกิดความน่าเชื่อถือและมีพลัง สามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างไม่ต้องสงสัย

๓.กระบวนการทำแผน- ชุมชน

ถ่ายทอดความรู้ สึกให้คนอื่นเข้าใจได้

กระบวนการทำแผนชุมชน ที่จะกล่าวถึงนี้เป็นกระบวนการทำแผนแบบใหม่ที่เข้าไปช่วยแก้ปัญหาข้อจำกัดเดิม ๆ ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นระบบระเบียบ สามารถเอาข้อมูลจากหลาย ๆ คน หลาย ๆ บ้านมารวมกัน และทำให้ทุกคน เห็น “ชุมชนหรือหมู่บ้าน” เป็นภาพรวมภาพเดียวกัน ทุกคนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลของตัวเองกับข้อมูลของคนอื่นได้

การทำแผนชุมชนที่หมู่บ้านหนองกลางดงนั้น เริ่มจากการที่ **กลุ่มแกนนำมานั่ง-**

แลกเปลี่ยน พูดคุยเรื่องเกี่ยวกับการทำแผน จากนั้นจะ **กำหนดเนื้อหาข้อมูลที่ต้อง-
การรู้เรื่องอะไร** โดยคิดออกมาเป็นคำถาม-
ประมาณ ๒๘ ข้อ

จากนั้น **แกนนำแต่ละคุ้มจะลง-
สำรวจข้อมูลรายบ้าน** โดยไปพร้อมกับ
น้อง ๆ บัณฑิตอาสา เมื่อได้ข้อมูลของทุกบ้าน
ก็เอามารวบรวมให้เป็นระบบ วิพากษ์วิจารณ์-
ข้อมูลที่ได้ โดยเชิญตัวแทนแต่ละบ้านมาร่วม-
ประชุม และเชิญคนนอกมาร่วมให้ความเห็น-
ด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ มีความสำคัญค่อนข้างมาก
เพราะเป็นช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้ทุกคนพูด
ทุกคนแสดงความคิดเห็นว่า **เห็นอะไรจาก-
ข้อมูลที่ได้มาบ้าง**

หลังจากเห็นข้อมูลชุมชนทั้งหมด
ชาวบ้านหนองกลางดงได้ตั้งใจหย่ว่า **ทำอะไร-
ไรจึงจะลดหนี้ ๑๓ ล้านกว่าบาทได้** และ
ระดมกันหาคำตอบ โดยได้ทางออกที่คิดและ-
สามารถทำได้ ๔ ข้อ ได้แก่

- ๑) ต้องลดต้นทุนการผลิต
- ๒) ต้องเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้สูงขึ้น
- ๓) ต้องประหยัดรายจ่ายในชุมชน
- ๔) ต้องหาทุนดอกเบี้ยต่ำมาเสริมเรื่อง-
อาชีพ

๔. ทำแผนอย่างไรให้เป็นจริง

เมื่อได้ทางออกว่า จะทำอะไรแล้ว ก็คิดกันต่อว่าแล้วจะลงมือ **ทำให้เป็นจริง-ได้อย่างไร**

เรื่องที่จะทำ	ทำอย่างไร
ลดต้นทุนการผลิต	<ul style="list-style-type: none"> ลดการใช้ทำปุ๋ยเคมี และยาฆ่าแมลงหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ โดยส่งคน ๒ คนไปฝึกงานที่ปฐมอโศก ปรึกษาเกษตรอำเภอ ช่วยเรื่องเทคนิคและอบรม ช่วยคำนวณปริมาณการใช้ปุ๋ยชีวภาพของทั้งหมู่บ้าน
เพิ่มมูลค่าผลผลิต (ข้อมูลที่เก็บ พบว่าชุมชนมีพื้นที่ปลูกสับปะรด ๔๓๑ ไร่ สับปะรดลูกเล็กขายข้างนอกราคาถูก)	<ul style="list-style-type: none"> ทำโรงกวนสับปะรด โดยระดมหุ้น ๘๐ คน ได้เงินมา ๘๐,๐๐๐ บาท ทำเรื่องขอ อนุมัติมา ๘๐,๐๐๐ บาท ขยายเครือข่ายผู้ซื้อ เช่น บริษัทบางจาก รับซื้อสับปะรดจากคนในชุมชน โดยเฉพาะสับปะรดลูกเล็กที่ขายข้างนอกได้ราคาถูก
ประหยัดรายจ่าย (ข้อมูลที่เก็บ พบว่าชุมชนมีรายจ่ายต่อเดือน ๑.๒ ล้านบาท)	<ul style="list-style-type: none"> ตั้งร้านค้าชุมชน โดยยืมเงิน อนุมัติมา ๑ แสน (ใช้คืนภายใน ๕ ปี) รับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในราคาสูง (กว่าท้องตลาด) และขายข้าวสารให้กับชาวบ้านในราคาถูก (กว่าท้องตลาด)

เรื่องที่จะทำ	ทำอย่างไร
	<ul style="list-style-type: none"> • ให้คนในชุมชนทำสัญญาร่วมกันว่าจะไม่ไปซื้อสินค้านอกหมู่บ้าน (ถ้าไรก่อนปีนผล ๒๐ เปอร์เซ็นต์ หักเขากองทุนชุมชน ที่เหลือปีนให้สมาชิก)
หาทุนดอกเบี๊ยต์ำมาเสริม	<ul style="list-style-type: none"> • จัดตั้งกองทุนชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งทุนหมุนเวียนดอกเบี๊ยต์ำและทุนสวัสดิการผู้ยากลำบาก • ขอบันจากกำไรของกลุ่มต่าง ๆ เช่น ร้านค้าประปา ออมทรัพย์ ฯลฯ ในหมู่บ้าน กลุ่มละ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ เข้าเป็นกองทุนกลาง

หากถามว่าอะไรคือ **ปัจจัยความสำเร็จของการได้แผนและลงมือทำ** ก็พอตอบได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

๑) ความเชื่อมั่นและความกระตือรือร้นของชาวบ้าน เพราะความสำเร็จของการร่วมไม้ร่วมมือแก้ปัญหของบ้านหนองกลางดงที่ผ่านมา ได้สะสมจนเป็นความเชื่อมั่นในพลังของตัวเอง

๒) ผู้นำและแกนนำที่เชื่อมั่นว่าปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนเท่านั้น ปัญหาจึงจะถูกแก้ไข

๓) ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ถูกต้อง และมีการวิเคราะห์อย่างเชื่อมโยงกับคนในชุมชน

๔) เรื่องที่จะลงมือทำ ไม่ใหญ่เกินไปจนชาวบ้านไม่สามารถทำอะไรได้

พลพลอยได้จากการทำแผน

ในกระบวนการทำแผนชุมชนพึ่งตนเองทำให้ได้โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของชุมชนได้แก่

๑. โครงสร้างสภาผู้นำชุมชน

เป็นโครงสร้างใหม่ในชุมชนที่ไม่เกี่ยวกับเรื่อง “การปกครอง” หรือ “อำนาจ” แต่เกี่ยวกับ “เรื่องชีวิต ความคิด และการทำมาหากิน”

แนวคิดของ “สภาผู้นำชุมชน” ในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ได้มีการพูดคุยกันมาประมาณ ๑ ปีแล้วว่า ที่บ้านหนองกลางดง มีกลุ่มกิจกรรมอยู่

หลายกลุ่ม แต่เป็นแบบต่างกลุ่มต่างทำ ไม่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้และอื่น ๆ ระหว่างกลุ่ม เรื่องสภาผู้นำจึงถูกคิดค้นเพื่อที่จะได้มีที่มีทางที่จะสามารถให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มมานั่งพูดคุยกันได้ และเมื่อได้ไปเห็นที่ ต.ไม้เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช ก็มั่นใจมากยิ่งขึ้นว่าเป็นทิศทางที่ถูกต้อง

คำว่า “สภา” คือ สถานที่ที่มีไว้พูดคุยแลกเปลี่ยน ไม่ใช่มานั่งรับการอบรม เป็นที่ที่เปิดโอกาสให้ตัวแทนกลุ่มเข้ามาพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแนวทางการข้างหน้าของหมู่บ้านจะไปอย่างไร สภาพของ

หมายเหตุ : ความเห็นของผู้ใหญ่บ้าน

ความเชื่อ : ผู้ใหญ่บ้านเชื่อว่า ในชุมชนมีคนเก่ง มีความสามารถ แต่ไม่มีโอกาสได้แสดงออก ถูกจำกัดให้เป็นคนธรรมดา ไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้มีหน้าที่อะไร แต่ถ้า (คนในชุมชน) มอบหมายหน้าที่ให้ เขาพอใจที่แสดงออก พอใจที่ได้รับการไว้วางใจ ยกย่องเข้ามาเป็นผู้นำ

การดูแลคานอำนาจของสภา : สิ่งที่ได้จากสภา ชุมชนต้องยอมรับในมตินั้นด้วย ถ้าชุมชนเห็นด้วยก็ถือเอาว่าเป็นแผนของชุมชน แต่ถ้าชุมชนไม่เห็นด้วยกับมติของสภา สภา ก็ต้องไปทบทวนมติ ต้องกลับไปคิดกันใหม่

๑๒

สังคมหรือสภาพเศรษฐกิจการเมืองจะเป็น-
อย่างไร ทุกอย่างจะออกจากสภาฯ นี้

ตัวแทนกลุ่มที่มานั่งในสภาฯ มาจาก-
การที่แต่ละกลุ่มเสนอ “ตัวแทน” เข้ามากลุ่ม-
ละ ๔ คน นอกนั้นจะมีตัวแทน อบต. ผู้ใหญ่บ้าน
พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น รวมทั้งสิ้น ๕๕ คน

๒. โครงสร้างกองทุนชุมชน

เรื่องเงินทุนเป็นปัญหาใหญ่ปัญหา-
หนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านติดขัด เมื่อมีการสำรวจ

ข้อมูล จึงพบว่าทั้งหมู่บ้านมี-
หนี้สินรวมกันถึง ๑๓ ล้าน
ทางแก้คือ การตั้งกองทุน-
ชุมชนของหมู่บ้านเอง

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่-
ต่อเนื่องจากการตอบโจทย์ที่จะลดหนี้สินของ-
ชาวบ้านที่มีอยู่ ๑๓ ล้านกว่าบาท ถ้ามีกองทุน
ของชุมชน ก็จะสามารถกำหนดทิศทางการ-
ลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็น-
แหล่งเงินกู้หมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ

แหล่งที่มาของเงิน เบื้องต้นได้ตกลง-
กับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนว่าจะขอแบ่ง
๒๐ เปอร์เซ็นต์จากกำไรของกลุ่ม ก่อนปีนั้นผล
ให้สมาชิกนำมารวมเป็นกองทุนของชุมชน
กลุ่มที่คาดว่าจะได้เงินมากคือ ศูนย์สาธิต
เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๔๔ มีประมาณ ๑๐,๐๐๐
กว่าบาทแล้ว (จากการเก็บข้อมูลพบว่าแต่-
ละเดือนคนในชุมชนต้องเสียเงินซื้อของกิน-
ของใช้จากนอกชุมชน ๑ ล้าน ๒ แสนบาท)

กองทุนนี้จะสนับสนุน ๒ เรื่องหลักคือ

๑) สนับสนุนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน โดยให้กู้ยืมไปเป็นเงินลงทุนด้านอาชีพ (โครงการที่เสนอมาของแต่ละกลุ่มจะต้องถูกพิจารณา-กั้นกรองจากกลุ่มแล้วว่าใช้ได้หรือไม่ได้ ก่อนที่จะเอาเข้าสภาผู้นำชุมชน)

๒) สนับสนุนทุนสงเคราะห์ ผู้สูงอายุ การศึกษา ผู้ด้อยโอกาส เป้าหมายสูงสุดคือ ทำให้คนในชุมชนรักษาพยาบาลฟรี

๓. โครงสร้างระบบข้อมูลชุมชน

ข้อมูลที่หมู่บ้านหนองกลางดงรวบรวม นั้นมีรายละเอียดมากพอสมควรที่จะทำให้เห็นภาพรวมของทรัพยากรพื้นฐานของชุมชน ศักยภาพของชุมชน และปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับทั้งคนในชุมชน (บุคคล กลุ่ม ผู้นำ) และคน-

ภายนอกที่จะเข้ามาสนับสนุนด้านต่าง ๆ ทำให้การแก้ปัญหาและการสนับสนุนช่วยเหลือ-จากภายนอกตรงกับความต้องการของชุมชน

และเมื่อมีฐานข้อมูลแล้ว ก็สามารถเพิ่มเติมแก้ไขให้ทันสมัย ใช้-งานได้ต่อไปอีก ทำให้สมาชิกในชุมชน-เห็นความก้าวหน้าและมีกำลังใจ

ความสอดคล้องกับแนวคิดกองทุนหมู่บ้าน

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างทั้ง ๓ คือ สภาผู้นำชุมชน กองทุนชุมชน และข้อมูลและแผนชุมชน หากวิเคราะห์กันในแนวทางที่ อ. ประเวศ วะสี เคยเสนอเรื่องสามเหลี่ยม

เขื่อนภูเข ซึ่งเป็นแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่สภาพที่ดีขึ้น ก็คงไม่แตกต่างกันนัก น่าจะพอเสนอเป็นแนวคิดในการพัฒนาชุมชนได้เช่นกัน

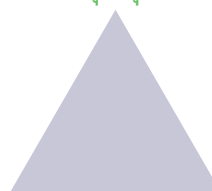
การเคลื่อนไหวทางสังคม

การเมือง   ความรู้

แนวคิดสามเหลี่ยมเขื่อนภูเข

กองทุนชุมชน

สภาผู้นำชุมชน   ข้อมูลและแผนชุมชน

แนวคิดการพัฒนาชุมชน

โครงสร้างทั้ง ๓ ของบ้านหนองกลางดง สามารถนำมาเปรียบเทียบกับโครงสร้างของกองทุนหมู่บ้านได้ดังนี้

การบริหารกองทุน	กองทุน	ลักษณะ	ข้อสังเกต
๑. การตัดสินใจ	ชุมชน (หนองกลางดง)	สภาผู้นำชุมชน ๕๙ คน มาจากกลุ่มต่าง ๆ	เป็นโครงสร้างใหม่ที่ไม่เกี่ยวกับโครงสร้างการปกครองและน่าจะปลอดจากการเมือง เป็นโครงสร้างของผู้นำทางปัญญาและผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน
	กองทุนหมู่บ้าน (ตามแนวรัฐบาล)	คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ๑๕ คน	

การบริหารกองทุน	กองทุน	ลักษณะ	ข้อสังเกต
๒. การมีส่วนร่วม	ชุมชน (หนองกลางดง)	เป็นกองทุนที่มีจุดเริ่ม- จากความเป็นเจ้าของ ของคนในชุมชน ฉะนั้นจึงถูกติดตาม- ตรวจสอบอย่างเข้มข้น มีระบบระเบียบ และ- หลักการของการใช้เงิน- ที่ชัดเจน	ความรู้สึกเป็นเจ้าของเป็น- เรื่องสำคัญที่ทำให้กองทุน- ได้รับการดูแล หลักการการ- ใช้เงินที่ชาวบ้านหนองกลาง- ดงเสนอ คือ สนับสนุนทั้ง- ส่วนที่เป็นเศรษฐกิจ ธุรกิจ และสนับสนุนส่วนที่เป็น- สวัสดิการผู้ยากลำบาก
	กองทุนหมู่บ้าน (ตามแนวรัฐบาล)	เป็นกองทุนที่คนข้าง- นอกเอาไปให้ชาวบ้าน ยังไม่มี ความชัดเจนใน- เรื่องความเป็นเจ้าของ	
๓. ข้อมูลหมู่บ้าน	ชุมชน (หนองกลางดง)	หมู่บ้านมีระบบข้อมูล- ที่มีรายละเอียดใน ด้านต่าง ๆ ที่เป็น- ประโยชน์ต่อทั้งคนใน- และคนนอกชุมชน ที่สำคัญ คือ คนในได้- ใช้ประโยชน์อย่าง เต็มที่	เป็นข้อมูลที่คนในเป็นคน- กำหนดวาทากรูเรื่องอะไร และเป็นการวิเคราะห์เรื่อง- ราวของตัวเองที่เชื่อมโยง- คนทั้งชุมชน
	กองทุนหมู่บ้าน (ตามแนวรัฐบาล)	ยังไม่ชัดเจนว่าหมู่บ้าน- ต้องมีการทำข้อมูล หมู่บ้านหรือไม่ ทั้งที่- ความเป็นจริงมีความ- สำคัญมากต่อการวาง- แผนพัฒนาหมู่บ้าน	

ข้อเสนอสำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมือง

หากหมู่บ้านหรือชุมชนไหนยังไม่-
ได้ทำอะไรเลยเพื่อเตรียมรับมือกับกองทุน
หมู่บ้าน เรื่องแรกที่ต้องดูคือ ชาวบ้าน-
ตระหนักถึงปัญหาการจัดการเงินให้เกิด-
ประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน เอื้ออาหาร
แล้วหรือยัง ซึ่งคงต้องเริ่มประชุมพูด-
คุยให้เร็วที่สุดว่าเรื่องนี้จะเอาอย่างไร
เรื่องปัญหาเทคนิคแก้ได้ไม่ยาก มีตัวอย่าง
ให้เห็นหลายหมื่นหมู่บ้าน

 คณะกรรมการหมู่บ้าน ๑๕ คน
ที่จะเข้ามาดูแล กำกับทิศทางการใช้งบประ-
มาณนั้น จะได้อะไรมาอย่างไร จึงจะปลอดภัยจาก-
อำนาจทางการเมือง หัวคะแนน อิทธิพล เงิน
เป็นบุคคลที่คนในชุมชนสามารถค้อมหัวให้-
อย่างเชื่อใจและสนิทใจว่าจะดูแลเงินของ-
ส่วนรวมได้

 เงิน ๑ ล้านที่ได้มา จะใช้อย่าง-
ไรให้เกิดความเป็น **“ธรรม”** และมี-
ประสิทธิภาพมากที่สุด เหตุที่ต้องพูดเรื่อง-
ความเป็นธรรมด้วย เพราะหากพูดกันแต่
ประสิทธิภาพ กำไรสูงสุด ความยั่งยืนของเงิน
คนที่สามารถจะเข้าถึงเงินก้อนนี้ได้ จะเหลือ-
เฉพาะคนที่มีความสามารถทำกำไรที่เป็นเงิน-
ได้เท่านั้น ส่วนคนที่ไม่มีความสามารถ หรือ-
พวกที่ขาดปัจจัย ขาดโอกาสก็จะถูกกีดกัน-
ออกจากเงินก้อนนี้

 เงินก้อนนี้ จะถูกทำให้เป็น
ของชุมชน ได้อย่างไร กองทุนต่าง ๆ ที่มี-
อยู่ในชุมชนอยู่แล้วแต่ไม่เคยเคลื่อนไหว

ทำอะไรจึงจะรวบรวมให้เป็นกองเดียวกับ- กองทุนหมู่บ้าน

ระบบบัญชี การติดตามตรวจ- สอบ มีใครเคยเรียน เคยทำมาบ้าง ถ้าไม่มี หรือมีความรู้ไม่มาก จะเตรียมการส่งคนเรียน- ได้จากที่ไหน หรือติดต่อใครมาสอนดี

ระบบข้อมูลของหมู่บ้านที่จะ- ทำให้เราสามารถเห็นปัญหาและภาพรวมของ- ทรัพยากร (ศักยภาพ) พวกเราได้เคยเก็บ รวบรวมไว้หรือยัง ข้อมูลที่มีอยู่ทันสมัยหรือ- เปล่า เชื่อถือได้หรือเปล่า ถ้ายังไม่มีจะทำ- อย่างไร

เกณฑ์สำหรับการพิจารณา- กิจกรรมที่จะขอใช้เงินมีอะไรบ้าง และจะ- ได้เกณฑ์มาอย่างไร

ความโปร่งใสในการพิจารณา- สนับสนุนกิจกรรมจะใช้วิธีอย่างไร

จึงจะปลอดภัยจากคำนิทานว่า- ร้ายของเพื่อนบ้าน ทำในที่- ประชุมดีไหม หรือเปิด- หอกระจายข่าวเลยว่า- คณะกรรมการกองทุน

หมู่บ้านพิจารณาโครงการ- ใดๆ หรือจะให้คน- ในชุมชนมีส่วนร่วม- พิจารณาโครงการด้วย- เป็นต้น เท่ากับว่าเป็นการ- เรียนรู้ การปกครองแบบ- ประชาธิปไตย

ตัวอย่างคำถามข้างต้นจำเป็นที่- คนในชุมชนหรือหมู่บ้าน ต้องรีบค้นหา- คำตอบกัน เพราะไม่แน่ว่าพอถึงเวลา- แล้วชาวบ้านทำไม่ได้ รัฐบาลอาจยึด- เงินคืนและทำให้ชุมชนขาดความเชื่อ- มั่นในตนเองก็เป็นได้

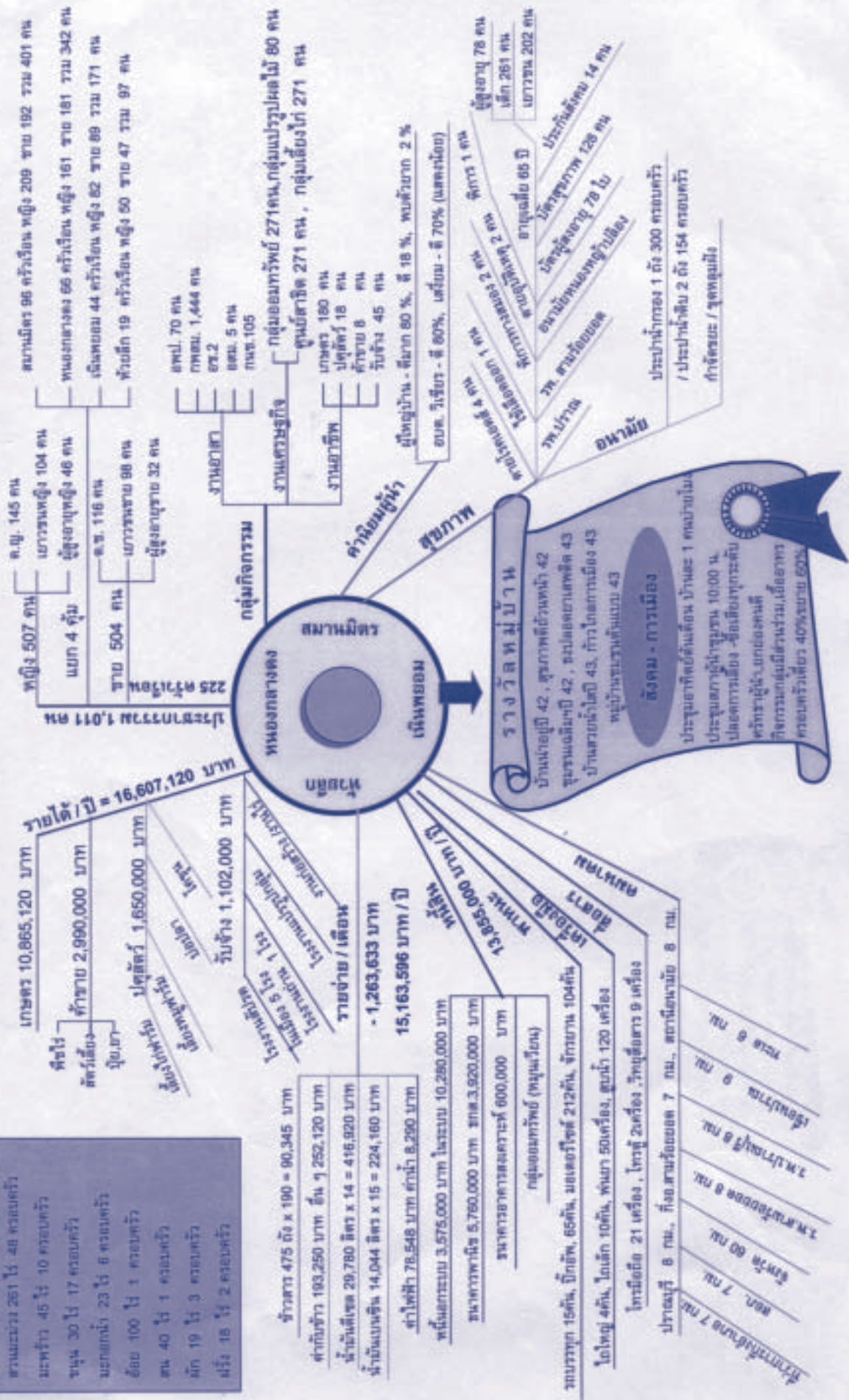

พื้นที่การเกษตร, 0.18 ไร่

- นาข้าว 105 ไร่ 15 ไร่เศษ
- ไร่นาป่าน 431 ไร่ 27 ไร่เศษ
- สวนมะม่วง 261 ไร่ 48 ไร่เศษ
- มะพร้าว 45 ไร่ 10 ไร่เศษ
- ขุ่น 30 ไร่ 17 ไร่เศษ
- มะกอกน้ำ 23 ไร่ 6 ไร่เศษ
- ส้ม 100 ไร่ 1 ไร่เศษ
- สวน 40 ไร่ 1 ไร่เศษ
- ผัก 19 ไร่ 3 ไร่เศษ
- ผลไม้ 18 ไร่ 2 ไร่เศษ

ข้อมูลชุมชนบ้านหนองกลางดง จ.ประจวบคีรีขันธ์

ม.7 ต.ศิลาลอย กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์

ภาคผนวก

แผนชุมชนพึ่งตนเอง บ้านหนองกลางดง

แผนงาน	โครงการ	กิจกรรม
๑.การบริหารจัดการ	<p>๑.๑ พัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน (สภาผู้นำชุมชน)</p> <p>๑.๒ สร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบ ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม</p> <p>๑.๓ ศูนย์การศึกษา และพัฒนาชุมชน</p>	<p>๑. จัดอบรมหลักสูตรกระบวนการพัฒนาชุมชน วิธีคิดเชิงกระบวนการ</p> <p>๒. อบรมหลักสูตรผู้นำการเปลี่ยนแปลง</p> <p>๓. อบรมหลักสูตรวิทยากรชุมชน</p> <p>๔. ทัศนศึกษาดูงาน</p> <p>๕. อบรมความรู้ด้านกฎหมาย</p> <p>๑. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน</p> <p>๒. ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับชุมชน</p> <p>๓. ส่งเสริมยกย่องคนดี</p> <p>๔. การเมืองโปร่งใส ปลอดการซื้อสิทธิ ขายเสียง</p> <p>๕. การบริหารจัดการ โปร่งใส ตรวจสอบได้</p> <p>๖. ส่งเสริมบทบาทเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน</p> <p>๑. จัดทำศูนย์ข้อมูล ข้อมูลเศรษฐกิจ และศูนย์-การเรียนรู้ชุมชน</p>
๒.วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้าน	๒.๑ พื้นฟู สืบทอดประเพณี วัฒนธรรม	<p>๑. พื้นฟูประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน</p> <p>๒. สืบสานวัฒนธรรมไทย</p> <p>๓. ส่งเสริมข้อมูลข่าวสารเพื่อความรู้ให้ทันโลกและรู้จักตัวเอง</p>
๓.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๓.๑ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อม	<p>๑. จัดกลุ่มอนุรักษ์สัตว์ป่า (เช่น ไก่ป่า กิ้งก่า กระต่ายป่า อีเห็น เก้ง หมูป่า แะ เป็นต้น)</p> <p>๒. การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ถ้ำ ป่าไม้ ดินและน้ำ เป็นต้น</p> <p>๓. การปลูกป่า การปลูกต้นไม้ริมทาง</p>

แผนงาน	โครงการ	กิจกรรม
	๓.๒ รักษาสิ่งแวดล้อม ๓.๓ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	๑. การกำจัดขยะในครัวเรือนและชุมชน ๒. การกำจัดน้ำเสีย สิ่งปฏิกูลจากการเลี้ยงสัตว์ ๓. การทัศนศึกษาดูงาน ๔. การจัดระเบียบชุมชน
๔.สวัสดิการและสวัสดิภาพชุมชน	๔.๑ เผื่อระวางยาเสพติด บ่อนการพนัน การลักขโมย ๔.๒ จัดตั้งกองทุนสวัสดิการ-ชุมชน	๑. สร้างจิตสำนึก หาช่าว บั๊องปราม ๑. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ๒. สงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ๓. มอบทุนการศึกษา ทุนรักษาพยาบาล ๔. จัดทำประกันอุบัติเหตุให้สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์
๕.ด้านสุขภาพ	๕.๑ ดูแลรักษาสุขภาพ ๕.๒ การรักษาพยาบาล	๑. ส่งเสริมกิจกรรมดูแลสุขภาพ ๒. ส่งเสริมการแพทย์แผนไทย ๓. ส่งเสริมการใช้สมุนไพร ๔. การประกันสุขภาพ ๕. สวัสดิการรักษายาบาล ๖. การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ
๖.การลดต้นทุนการผลิต	๖.๑ เกษตรธรรมชาติ ๖.๒ จัดตั้งกลุ่มอาชีพ ๖.๓ จัดตั้งเครือข่ายกลุ่มอาชีพ	๑. การผลิตปุ๋ยหมัก บำรุงดิน ๒. การผลิตปุ๋ยชีวภาพ (ปุ๋ยน้ำ) จากพืชและสัตว์ ๓. การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา กำจัดโรคพืช ๔. การใช้สารสกัดจากพืช กำจัดศัตรูพืช ๕. การใช้พืชสมุนไพร กำจัดหนอนและแมลง ๖. การอบรมสาธิต ๗. การศึกษาดูงาน ๘. การผลิตพืชผักปลอดสารพิษ เพื่อจำหน่ายในชุมชน ๙. การจัดอาสาสมัคร ๑๐. การทำแปลงสาธิต ๑๑. การวิจัย ๑. กลุ่มทำนา ๒. กลุ่มไม้ผลยืนต้น ๓. กลุ่มปลูกพืชผัก ๔. กลุ่มผู้ปลูกกลับประรด ๕. จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรชุมชน รวบรวมผลผลิตและรวมกันผลิต

แผนงาน	โครงการ	กิจกรรม
๗. ลดรายจ่าย ครอบครัว	๗.๑ ส่งเสริมการออม ๗.๒ ธุรกิจชุมชน ๗.๓ เกษตรกรรมพึ่งตนเอง ๗.๔ ตลาดนัดชุมชน	๑. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ๒. ศูนย์สาธิตการตลาด (ร้านค้าชุมชน) ๓. ปั่นน้ำมัน ๔. การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ให้ปลอดภัยจากสารพิษ เพื่อการบริโภคในชุมชน ๕. ตลาดนัดของชุมชน (ขายตรงแลกเปลี่ยน) ๖. รับซื้อผลผลิตการเกษตรจากสมาชิก
๘. เพิ่มมูลค่าผลผลิต เพิ่มรายได้ชุมชน	๘.๑ แปรรูปผลไม้ ๘.๒ ส่งเสริมอาชีพ ๘.๓ การแปรรูปข้าวสาร ๘.๔ บริการเงินทุนเพื่อการผลิต	๑. กลุ่มแปรรูปสับประตูกวน กล้วยกวน ๒. กลุ่มแปรรูปผลไม้อื่น ๆ ๓. การจักสาน เย็บผ้า ศิลปะประดิษฐ์ ๔. โรงสีชุมชน ๕. การสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนให้กู้ยืม ประกอบอาชีพ
๙. ธนาคารชุมชน	๙.๑ จัดตั้งกองทุนชุมชน (กองทุนสวัสดิการหมู่บ้าน)	๑. จัดสรรทุนจากกำไรสุทธิของกลุ่มกิจกรรม ต่าง ๆ เข้าสู่กองทุนรวม ๒. จัดดอกเบียจากเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน- เข้าสู่กองทุนรวม ๓. จัดบริการทุนอาชีพและทุนสงเคราะห์
๑๐. โครงสร้างพื้นฐาน	๑๐.๑ จัดสร้างสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ	๑. เสี่ยงตามสาย ๒. ประสานองค์การโทรศัพท์ขอขยายเขตติด- ตั้งโทรศัพท์บ้านและสาธารณะ ๓. ประสานการไฟฟ้าขอขยายเขตไฟฟ้า ที่คุ้มสมานมิตร คุ้มเนินพยอม และคุ้มห้วยลึก ๔. สร้างถนนคอนกรีตที่คุ้มสมานมิตรและคุ้ม- เนินพยอม ๕. สร้างถนนคอนกรีตเชื่อมสายเนินพยอมกับ- หนองกลางดง ๖. จัดสร้างเครื่องกรองน้ำประปา เพิ่ม ๓ ชุด ที่ คุ้มเนินพยอม คุ้มห้วยลึก และคุ้ม- หนองกลางดง ๗. ขุดลอก ซ่อมแซม คลองชลประทาน ลำห้วย ๘. ขุดลอกสระน้ำประปา ๙. ขอบอ้อมชลประทาน ๑๐. ขอไฟฟ้ารายทางเข้าหมู่บ้าน

แบบสอบถามข้อมูลหมู่บ้าน

หัวหน้าครัวเรือน.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ต.ศิลาลอย กิ่ง อ.สามร้อยยอด

๑. ข้อมูลสมาชิก

ที่	ชื่อ - สกุล	วตป.เกิด	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	เกี่ยวข้องกับหน.คร.	มีบัตรสุขภาพ

๒. บ้านนี้มีการจัดเก็บบริเวณบ้านและภายในบ้าน
ดังต่อไปนี้หรือไม่

- มีส้วมใช้ที่มีสภาพแข็งแรง สะอาด
มีอุปกรณ์ทำความสะอาด
- ไม่มีแหล่งน้ำเสียขังในบริเวณบ้าน
- มีที่เก็บน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค บริโภค
มีฝาปิด
- มีการกำจัดสัตว์แมลงที่เป็นพาหะนำโรค
- มีอุปกรณ์กำจัดขยะมูลฝอย
- มีที่ประกอบอาหารสะอาด

๓. อาชีพหลักของครอบครัว.....
อาชีพรอง.....

๔. บ้านนี้มีที่ดินทำกินของตนเองรวมจำนวน.....ไร่
 เป็นโฉนด.....ไร่ น.ส.๓.....ไร่
 น.ส.๓ ก.....ไร่ น.ส.๓ ข.....ไร่
 ใบจอง ส.ค.๑.....ไร่
 อื่น ๆ ระบุ.....

๕. บ้านนี้มีที่ดินทำกินที่ต้องเช่า จำนวน.....ไร่
โดยเช่าจาก คนในหมู่บ้าน
 คนนอกหมู่บ้าน ญาติ

ที่ ดินทั้งหมดแบ่งเป็น

- พื้นที่ปลูกข้าว.....ไร่
- พื้นที่ปลูกผัก.....ไร่
- อื่น ๆ ระบุ.....
- พื้นที่ปลูกไม้ผล.....ไร่
ระบุชนิด.....

๖. ครอบครัวมีรายได้ปีละ.....บาท
ที่มาของรายได้

- ขายผลผลิตพืชสวน.....บาท/เดือน/ปี
- ขายผลผลิตพืชไร่.....บาท/เดือน/ปี
- ขายผลผลิตพืชไร่.....บาท/เดือน/ปี
- การรับจ้าง.....บาท/เดือน/ปี
- ลูกส่งให้.....บาท/เดือน/ปี
- อื่น ๆ ระบุ.....

๗. บ้านนี้จ่ายค่าไฟฟ้าเดือนละประมาณ.....บาท
 ค่าน้ำประปาเดือนละ.....บาท
 ค่าโทรศัพท์เดือนละ.....บาท

๘. บ้านนี้บริโภคข้าวสารราคาถึงละ..... บาท
 กระสอบละ.....บาท
 เหลือกินข้าวเดือนละ.....กก. ....ถึง.....กระสอบ

ค่ากับข้าวเดือนละ..... บาท
ค่าของใช้ประจำในบ้านเดือนละ.....บาท

๙. บ้านนี้ทำการเกษตรใช้ปุ๋ยประเภทใด
O ปุ๋ยธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก
O ปุ๋ยวิทยาศาสตร์
O ปุ๋ยธรรมชาติและปุ๋ยวิทยาศาสตร์
O อื่น ๆ ระบุ.....

ปัญหาสำคัญในการทำมาหากิน

๑๐. ครอบครัวมีหนี้สินทั้งหมด.....บาท ประกอบด้วย
O หนี้ ธกส. ....บาท กู้เพื่อ.....
O หนี้สหกรณ์.....บาท กู้เพื่อ.....
O หนี้กลุ่มออมทรัพย์ฯ .....บาท กู้เพื่อ.....
ดอกเบี้ยยร้อยละ.....บาท/เดือน
O หนี้นายทุน.....บาท กู้เพื่อ.....
ดอกเบี้ยยร้อยละ.....บาท/เดือน
O อื่น ๆ ระบุ.....
๑๑. บ้านนี้ใช้แหล่งน้ำจากที่ใดในการอุปโภค บริโภค ระบุ.....และใช้น้ำจากแหล่งใดทำการเกษตร ระบุ.....
๑๒. เมื่อมีผลผลิตที่ได้ ส่วนใหญ่ขายลักษณะใด เช่น
O ขายให้กลุ่มสหกรณ์การเกษตร
O นำไปขายเอง
O ขายให้โรงงานในเขต ตำบล อำเภอ
O ขายล่วงหน้า / ตกเขียว
O มีพ่อค้ามารับซื้อ
๑๓. บ้านนี้มีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน จำนวน.....คน
เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เช่น
O กลุ่มออมทรัพย์ฯ O กลุ่ม ธกส.
O กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ เช่น O กลุ่มเกษตรกร
O อื่น ๆ ระบุ.....

เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรประชาชน เช่น
O กพสม. O กม. O อบต.
O อสม. O อาสาพัฒนาชุมชน
O อื่น ๆ

๑๔. การเลือกตั้งครั้งหลังสุด คนในบ้านนี้มีสิทธิเลือกตั้ง (อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป) ไปใช้สิทธิ.....คน
๑๕. คนในบ้านนี้มีงานทำประจำ.....คน
O ทำไร ทำนา ทำสวน จำนวน.....คน
O รับจ้าง.....คน O ไม่ได้ทำงาน.....คน
ที่ไม่ได้ทำงานเพราะอะไร.....
๑๖. คนบ้านนี้มีคนพิการ (ทางร่างกาย/สมอง) ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ จำนวน.....คน
ได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการหรือไม่.....ผู้สูงอายุที่ยากจนได้รับเบี้ย-
ยังชีพจากประชาสงเคราะห์.....คน
คนละ.....บาท/เดือน
หรือมีผู้สูงอายุและผู้ยากลำบาก ได้รับการ-
สงเคราะห์จากกองทุนสวัสดิการชุมชน (เมฆ๕)
จำนวน.....คน คนละ.....บาท/เดือน
๑๗. บ้านนี้มีเครื่องเลี้ยงสัตว์อะไรบ้าง (ระบุจำนวนด้วย)
วัว.....ควาย.....หมู.....ไก่.....
เป็ด.....ปลา.....มีบ่อปลา.....กวาง.....ม.
ยาว.....ม. ลีเก.....ม.
อื่น ๆ ระบุ.....
๑๘. บ้านนี้มีรถบิกอ๊พ.....คัน รถเก๋ง.....คัน
รถบรรทุก.....คัน รถจักรยานยนต์.....คัน
รถจักรยานสองล้อ.....คัน รถไถ/รถไถเล็กเดิน-
ตาม.....คัน มีเครื่องสูบน้ำใช้น้ำมัน.....เครื่อง
มอเตอร์สูบน้ำ.....เครื่อง
๑๙. บ้านนี้มีโทรทัศน์.....เครื่อง
โทรทัศน์มือถือ.....เครื่อง

๒๐. บ้านนี้มีอาวุธปืน ชนิด.....ขนาด.....
รวม.....กระบอก
ใบอนุญาตพก ๐ มี ๐ ไม่มี

๒๑. คนในบ้านนี้พร้อมที่จะออกมามีส่วนร่วม-
ในการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านใดบ้าง เช่น
○ ร่วมคิด ร่วมวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน
○ ร่วมเป็นอาสาพัฒนาหมู่บ้าน
○ ร่วมทำกิจกรรมหมู่บ้าน

๒๒. คนในบ้านต้องการให้ภายนอกเข้ามาช่วยเหลือ
หรือพัฒนาหมู่บ้านในเรื่องอะไรบ้าง-
ระบุ.....

๒๓. คนในบ้านนี้มีความสามารถพิเศษอะไรบ้าง
ระบุ.....
ถ้าหากมีโอกาสได้ไปศึกษาดูงาน ฝึกอาชีพ
สนใจในด้านใด.....

๒๔. สภาพสังคมของหมู่บ้านนี้ คนในบ้านนี้ชอบ
อย่างไร.....
ไม่ชอบอย่างไร.....
ต้องการให้แก้ไขอย่างไร.....

๒๕. ข้อคิดเห็นของคนในบ้านนี้ ต้องการฝากไปถึง
ผู้นำของท่าน คือ
ผู้ใหญ่บ้าน.....
สมาชิก อบต. ....

๒๖. คนในบ้านนี้ต้องการผู้นำ หรือนักการเมือง
แบบใด.....

๒๗. ความคาดหวังของครอบครัวในการพัฒนา
ทุก ๆ ด้าน.....

๒๘. ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เช่น.....
.....

หมู่บ้านหนองกลางดง ต.ศิลาลอย กิ่งอ.สามร้อยยอด จ.ประจวบคีรีขันธ์

บ้านหนองกลางดง เป็นบ้านที่ทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง โดยเรียนรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวจากหมู่บ้านอื่น ๆ มาก่อน และได้คิดค้น ดัดแปลง กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองใหม่ให้มีความเหมาะสมกับบ้านตัวเอง

กล่าวเฉพาะผลจากการทำแผนฯ ก็ได้รูปธรรม ที่สามารถลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหาของหมู่บ้านได้อย่างชัดเจน มากไปกว่านั้น คือการได้โครงสร้างและกลไกการทำงานสำหรับกองทุนหมู่บ้านอีกด้วย

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ทำหน้าที่บริหาร

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (ซีพี) ซึ่งเป็นกองทุน

ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบรรเทาผลกระทบทางสังคมจากวิกฤติเศรษฐกิจ

และมีอายุกองทุนเพียง ๔๐ เดือน แต่ด้วยเป้าหมายและกระบวนการบริหาร

จัดการที่อาศัยทุนทางสังคมในท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทำให้สำนักงานฯ ค้นพบ

ภูมิปัญญา ความรู้ และขบวนการที่อยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นสำนักงานฯ จึงได้จัดทำหนังสือ

ชุดความรู้เพื่อชุมชน ชุดบทเรียนจากชุมชน และชุดการจัดการทางสังคม โดยนำประสบการณ์ที่สำนักงานฯ

ได้สัมผัสจากชุมชนมาเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาของไทยต่อไป

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม Social Fund Office

๔๓๐ ถ.พหลโยธิน สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๒๕๙๙-๕๓๐๐

โทรสาร ๐-๒๒๕๙๙-๘๔๘๘๐ www.sfo.or.th www.1000000.baht.com (กองทุนหมู่บ้าน)